

բական բաժինը: Այս որ յայցելուաց կրնայ անցնիլ այս բաժնէն, առանց կանգ առնլու ալեւոր Թիսայի՝ Հունգարիոյ այժմու Պաշտօնէից գահերիցուն առջեւ, որ մեր պատկերին մէջ կը տեսնուի մէջ տեղն վարի կողմն: Ասիկայ Պենցուրի նշանաւոր նկարներէն մին է: Պենցուրի նկարներն անուանի են այն կողմանէ՝ որ երանգոց խառնման մէջ վերջին աստիճանի ճարտարութիւն կը տեսնուի, պէսպէս գունոց մէջ ճաշակաւոր ներգաշնակութիւն, եւ նկարին ամէն մէկ մանր մասին մէջ մաքրութիւն:

Այս սրահին մէջն են նաեւ Հունգարացի այլ նշանաւոր նկարաց նկարներն:

ԱՐՈՒՆՍՏԱԿԱՆ

ՄՈՐԵՆՈՐԺՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԴԻ ՏՈՐՍԱԿՈՐԻՄՈՒԹՆԱՆ ՄԵՆ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Միսն սպիտակացընէ:

(Շարաւախ-Բէն)

Միսն սպիտակացընէլու վրայ լիսաւած, մով սպիտակարանի կազմածները մեկնենք:

Միսն սպիտակացընէլու յարմարագոյն տեղն է պարտեզ մը՝ որ խառոյ ընդարձակ արտեր կամ հրապարակներ ունենայ, որոնց վրայ էջ ծառի եւ

ՀՈՒՆԴԱՐԱՆԻ ՐԱԺՈՍ

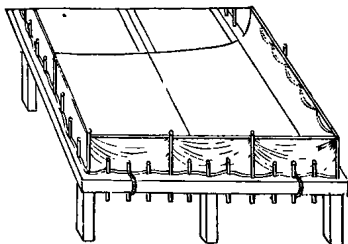
էջ Թիսայ շուք ինչոյ. վասն զի եական պահանջք մին է՝ որ արեւու ճառագայթներն անարգել եւ ազատ հասնին մովն ամէն մէկ կէտին վրայ:

Միւր տարածելու գործիքն է՝ սպիտակացընէլու չլիւսակներ: Ասոնք 15—20 մեզր երկայն, 2—3 մեզր լայն կ'ըլլան եւ 58 սմ. բարձր ձողերու վրայ կը կենան: Այս չլիւսակներու բոլորիքն ըստ մասին երկայն (57 սմ. բարձր), եւ ըստ մասին կարճ (19 սմ. բարձր) փայտեայ սեպեր անցուած են, որոնցմէ երկայններն ներքին կողման ծայրերուն վրայ փղբրիկ երկաթի ճանկեր կ'ունենան, որոնց կ'անցուին մամբ տարածելու լաթին եզերաց օղակներն:

Պատկեր 4ն (երես 144) սպիտակացընէլու չլիւսակը կը ներկայացընէ. կը տեսնուի լաթը շուսնով ճանկերն անցընելով ձգտելու եղանակը:

Մովի ժապաւէնները լաթերու վրայ տարածելու համար՝ որ բնականապէս շատ կանոնաւոր կերպով պէտք է ըլլայ, կը գործածուի՝ ըստ պարագայից փոքր, շատ թեթեւ երեքժանեան պատուաքաղ մը, եւ ըստ մասին թիթեղեայ թիւակ մը: Երկու գործիքներն ալ 1³/₄ մեզր երկայն փայտեայ բուն կ'ունենան: Մովի ժապաւէնները քրքրելու կամ իրարմէ զատելու համար յիշեալ պատուաքաղը կը գործածուի: Մովի ժապաւէնները քովէքով բերելու եւ քսակներու մէջ յեցը-

նկելու համար կը գործածուին փայտե սանտր՝ 1 3/4 մետր երկայն կոթով, ինչպես նաև փոքրիկ ձեռքի թիթեղե գզալ մը՝ կարճ բովով:

Պատ. 4.

Մոմի ժապատէնները սպիտակացընելու համար շրջանակներու վրայ դնելէ հետեւեալ կերպով կ'ըլլայ: Գործաւորը պատառաքաշն երկու ձեռք բռնած՝ զանին տակի անոթի մէջ ի խոր կը մտնէ եւ մոմի ժապատէնները տաշտին մէկայ ծայրը կը մղէ եւ անիկ գուրտ կը հանէ ժապատէնները եւ կը ձգէ իրզով մը մէջ զոր գառաթի տաշտի մը մէջ քովը դրած կ'ըլլայ: Երբ կողովը ժապատինով կը լեցուի, ձեռաց սայլակի մը վրայ կը գրուի եւ կը տաքուի սպիտակացընելու շրջանակին քով: Սպայլը ամառոն շրջանակի քով հասնելուն պես ուրիշէ մը հետ կապել կը վերցընէ եւ լաթին վրայ կարծա կոյտ կոյտ կը պարզէ: Անայնու մէկը ձեռքը կոյտը կը տաքածէ, իսկ միւսը փոքրիկ երեքժանեզ լաթին մէջտեղը կը բերէ եւ հաւասարապէս կը բաժնէ որչափ կարելի է: Այսպէս կը շարունակուի որչափ ժապատինեալ մոմ եւ որչափ շրջանակի վրայ տեղ կայ:

Շրջանակի վրայ տարածելէ ետեւ օրւան բնթաքին մէջ շատ անգամ՝ եւ պոպկե ամբողջ սպիտակացընելու ժամանակին մոմի ժապատինայ վրայ մաքուր ջուր կը ցանուի ապին ճնշողով՝ որուն ծակաբոր փոքր կ'ըլլայ:

Ժապատինեալ մոմն սպիտակացընելու ժամանակն սովորաբար Մայիսի կէսէն կը սկսի եւ կը տեսէ 3—4 ամիս: Վասնի՞ք այդ տարւոյն գեղեցիկ եղանակն ընդհանրապէս այս ժամանակն է, եւ արեգակը հորիզոնին վրայ երկայն առնէ բարձր կը կենայ եւ իւր ճառագայթներն տեսի աղբոյ կերպով եւ երկայն կը սփռէ յերկին:

Որչափ մոմը դիւրաւ կամ դժուարաւ սպիտակացող է, եւ որչափ օդն երկայն տառն պարզ է, մոմը նոյնպէս երկայն կամ կարճ ժամանակ կը պահանջէ սպիտականալու: Սովորաբար մոմի ժապատէնները 10, 12, 15, 20 օր եւ շատ անգամ անցին երկայն այս լաթներու վրայ անշարժ կը ձգուին: Անիկ ետեւ կը դարձուի միւս երեսը: Այս գործողութիւնը կ'ըլլայ փոքրիկ ձեռքի թիթեղով եւ կամ մեծ թիթեղով: Թիթեղ լաթի վրայ ժապատէններու տակ կը մղուի վեր կը վերցուի եւ ամբողջ կը շրջուի, այնպէս որ վերին երեսն ամբողջ վար գառնայ: Գառնի՞ք որն փոքրիկ պատառաքաշներով ժապատէնները կը բարբառին կամ կը փոփկացանին,

այն պատառաքաշներով՝ որ ի սկզբան տարածելու գործածուեցան: Փորձառու գործաւորն գիտէ պատառաքաշն համաձայն ժապատէնները շատ անգամ բարբառէ:

Այսպէս մոմն արեւու տաշէն դնելով՝ սպիտակութեան առաջին աստիճանին հասցընելէն ետեւ՝ փայտե սանտրով շրջանակին եզերքը կը բերուի, եւ ձեռքի թիթեղով կը վերցուի կը լեցուի քսակի մը մէջ, զոր ուրիշ մը կը բռնէ: Այս քսակները կը տարուին շտեմարան, ուր ցորենի պէս՝ մաքուր տախտակներու վրայ կը դրուի, եւ 30—40 օր այս տեսակ մը խմորման մէջ կը ձգուի: Այս վիճակին մէջ մոմի ժապատէններն այնպէս իրարու կը կցին, կը նստին, եւ հաստատուն զանգուած մը կը կազմեն, որ միայն ճանկով իրարմէ բաժնել կարելի կ'ըլլայ: Եթէ ուրիշ այս խմորմանէն յառաջ անմիջապէս դարձեալ հորեցընել, այն առնէ մոմը գեղեցիկ սպիտակ գոյն չէր ունենար:

Այս գլխայ մէջ յիշուած գործողութիւններն որովհետեւ թեմէն եւ նոյն սովորաբար կանայք կը կատարեն:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Վերառիմ ժապատինեալ եւ սպիտակացընել:

Այս երեսին ժապատինելու մոմն 50 քի. կը ձգուի կաթնասյի մէջ, վրան կը լեցուի 4—5 լիտր ջուր՝ հետք 60—80 կրամ փոշեցեալ պաղլէք (շաշ) կամ աղիւի գինեքար: Այնուհետեւ կրակը կը վառուի եւ կաթնասյին մէջ կ'աւելցուի 15—20 քի. առջի հալած մոմն՝ որ շտեմարանին կը բերուի: Մոմը կաթնասն ձգելու ժամանակ՝ երկու գործաւոր պէտք է: Մէկը խառնելու դգայուն անընդհատ պիտի խառնէ մոմն որ հետքհետեւ կը տաքնայ, եւ այս միջոցին շափաւոր կրակ մը միշտ արծաթեալ պիտի մնայ: Միւս գործաւորն մամուլից կողով ժառանգ՝ կամայ կամայ կաթնասյի մէջ պիտի ձգէ ցորենեղէն ցանելու պէս: Մոմը կամայ կամայ կը փափկանայ, եւ գործաւորը իրենց գործը յառաջ կը տանին մինչեւ կաթնասն լեցուի, որ միջոցին միւս գործաւորն իւր գզալն խաթնային եւ գէրէն լեցընելով հանդիսաւ կ'ըսայ խառնելու: Այս գործողութիւնը տաժանեղի է, փասն զի մոմն այս կերպով թանձր խիւ մը կը դառնայ եւ անոր համար գժուարաւ կը խառնուի:

Կաթնասն լեցուելէն ետեւ կրակն անելի կ'արժանայ, որպէս զի մոմն պէտք երբեք ծարրէ վիճակի դառնայ եւ կարենայ ծարրակէն դիւրաւ հոսել: Խառնելու շարունակելու է մինչեւ որ մոմը բոլորովին հալի եւ թեմէն ծարրէ լըլլայ: Ենդեղհատ խառնելէն ետեւն է, եթէ չ'աղբիւր մոմն այրել, եւ սակայն շատ ցանցաւ կ'ըլլայ՝ որ մոմը քիչ մը շայրի: Այնուհետեւ վերայիշեալ կերպով կամային ծարրել կը բացուի, մոմը կը հոսէ ժապատինելու մեքենային մէջ, ժապատինելէն ետեւ արեւու ճառագայթից տակ կը գրուի եւ վերայիշեալ կերպով կը բարբառի ու կը դարձուի: Ըստ կարի սպիտականալէն ետեւ՝ կը լեցուի դարձեալ քսակներու մէջ եւ շտեմարանի մէջ կը դրուի դարձեալ:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Մասնաշարժային թափանչի:

Պատարասեալ եւ սպորտական մամբ՝ բաւական որ շատ մաքուր պահանջներով, վերջին շնաւ կերպով դարեալ կը հարեցուի 3 — 5 առ հարիւր ծաղա՛լ ալ հետք խառնելով, եւ հաւելի ծանօթացուց՛ն արդեաւարեանքն եւսե՛ւ ոչ թէ ժապաւնեւեւ մեքենային մէջ, այլ թիթեղէ մամանեւում բարձր կամ քառասունհինգ կողապարներու մէջ կը թափուին: Այս կողապարներ թափելէ յառաջ բաւական աստեղ պաղ ջրով մէջ կը ձգուին որպէս զի մամբ բարձրաներ շկալին եւ գիրաւ հանուին: Մամբ կողապարին մէջ ըստ բաւականի աստեղն եւ պնդանալէն ետեւ՝ գործաւոր մը կը հանէ մամբ եւ պաղ ջրով մէջ կը նետէ: Նոյնպէս գործածուած կողապար անմիջապէս պաղ ջրով մէջ կը ձգուի, որպէս զի պաղն եւ պարարատուի դարեալ թափելու:

Մամբ կողապարին մէջ լցնելու՝ կը գործածուի թիթեղէ մամբ մը՝ հաւելեալման ունիւնըով, որ իւղամանի պէս թափելու խողովակ մը կ'ունենայ: Եւ որպէս զի գիրաւ գործածուի՝ այնչափ մեծ ըլլաւու է որ 1 1/2 լիտր կողապար տանի: Անկիւզ կամ սպիի ծորակին տակ կը բռնուի եւ լցնելուէն ետեւ անմիջապէս կը թափուի կողապարին մէջ: Եւ որպէս զի մամաները տաք միան՝ պէտք է միշտ փոխել, եւ միշտ որ միւսը լցուի՝ կրկնութիւնը փոխ երկաթի տախտակի վրայ կը դրուի:

Մամբ բարձրաններն ջրով մէջ քիչ մ'աստեղ կենալէն ետեւ՝ գործուր կը հանուին մաքուր մը՝ որուն յատուկ հիւսք չունեն կ'ըլլայ:

Այս բարձրանները կը դրուին կողմերու մէջ եւ սպորտականներն յիշմանքի լաթերուն եզերքը կարգով կը շարունակէ եւ այնպէս օդը եւ արեւու ազդեցութեան տակ կը ձգուին քանի մ'օր: Բաւական շարժալէն ետեւ՝ դարձեալում մէջ կը դրուին, կամ՝ լաւ եւս՝ անպահանջում մէջ, որոնց դրսի կողմն ամբողջ թաղել կը կարգի՝ լուսայ ազդեցութենէն պահպանելու համար. փասն զի լոյսն այս կերպով մամբի գեղին զոյն մը կու տայ, որ անմայն կերպով զգուշալի է:

Այս փոքրիկ բարձրաններն վաճառքի կը հանուին, եւ գնող մեմագործը գարձաւ կը հաւելցնէ, որպէս զի գիտած վաճաճանի գործածէ, որուն վրայ յետոյ: Մամբ այս կերպով հետաքրքիր սպորտականութեան վերջին աստիճանին կը հասնի: — Մամբ սպորտականներու այս կերպի թէ եւ հին, բայց ցայսօր տակաւին ի գործածուելու է:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

Նոր հնարք մը մանկ սպորտականներէն դիտարկեցնելու:

Հաշակար Օտարմայրէ քիմիական ցուցած էր որ բեւեկին իւրն կրնայ գեղին մեքենային սպորտականներէ: Այս գիւտն էր Գաւար Շմիդ լսեց անմիջապէս սկսաւ փորձեր փորձել, որոնցմէ խաւացեալ՝ որ թէ ջերմութեան եւ թէ ցրտութեան մէջ, շքայ եւ լուսայ ազատ եւ փակեալ օդով մէջ փորձիկ քանակութեամբ բեւեկին իւր կրնայ ժամանակաւ մամբ սպորտականընէ: Եսկայն այս սպորտականացն ջերմութեամբ, արեւու լուսով, ինչպէս նաեւ ազատ օդով մէջ եւ բեւեկին իւրջ խառնուրդը շատցնելով շատով կը կատարուի: Անոր համար լաւագոյն է՝ բեւեկին իւրջ մամբ տաքցնել, յաճախ կրկին ու կրկին հաւելցնել կամ արեւու տակ դնել: Աստի զի ուղիտակացումն այն աստեղ կատարեալ կ'ըլլայ, երբ բեւեկին իւր խառնուրդն ցնդիւրոյց իւր ու մամբ երկայն աստեղ միացած մնալէն ետեւ՝ կարելի չէ կատարելով զատեղ իրաւմէ:

Սպորտականացն կտր կտրով ամէնէն աւելի շուտ կ'ըլլայ, եթէ 8 մաս մաքուր բեւեկն մամբ 1 1/2 — 2 մաս բեւեկին իւր խառնուրդ եւ տաքցուի միշտ: Եւ բեւեկին իւրջ ցնդիւր, եւ անկէ ետեւ արեւու առջեւ դրուի: Այսպէս 6 — 8 օրան մէջ սպորտականացն կը կատարուի: Բեւեկին իւրջ մամբ խառնելու ժամանակ՝ պէտք է շատ տաքցնել, ապա թէ ոչ զանգուածը թոյնի գոյն կ'առնու եւ ժանտ կը հոսի: Մամբ ամէն անգամ հաւելցնելուն ագիւն՝ փոշեմանակ եւ սեւ զոյցաւորներն մը կը բաժնուի, որ զմամբ կը սեղմեն եւ չի թողար որ սպորտակ գոյնը յերեւան ելլէ: Հարած մամբ լաթէ անցնելով այս գոյցաւորներն մուսն կը հեռացուի: Մամբ բեւեկին իւրջն հետ կամ՝ յաճախակի մէջ հաւելցնելու է եւ կամ սպորտական սպորտեալ խեցեղինի մէջ:

Այս նկատմամբ եղած փորձերուն արդիւնքներէն հետեւեալներն յառաջ բերեց: Եթէ 8 մաս գեղին մամբ 1 մաս բեւեկին իւրջով (իր 36 — 40° Ռեոմիւր) հաւելցուի եւ միշտ որ իւրջ ցնդիւր տաքցուի, անկէ ետեւ բարակ աստիճանի մը վրայ լցնուի, շքայ եւ ցրտայ մէջ 3 շաբթեան ետեւ հազիւ փոփոխութեան մը կ'երեւայ: Եթէ է նոյնը գարձաւով հաւելցուի՝ երկու շաբթեան սպորտականացն զգալապէս կ'երեւայ. իսկ արեւու մէջ ասանց վերստին հաւելցնելու 3 օրէն արդէն սպորտականացն կը սկսի, եւ եթէ վերստին հաւելցուի եւ արեւու մէջ դրուի 3 շաբթու մէջ սպորտականացն կատարեալ կ'ըլլայ: Եթէ 8 մաս մամբ 1 1/2 մաս բեւեկին իւր խառնուրդ յիշեալ պարագայից մէջ սպորտականացն արագաւ գոյն կ'ըլլայ: Նաեւ եթէ ցնդած իւրջ տեղը դարձեալ լցնուի եւ վերստին ցնդեցուի եւ վերջէն զանգուածն արեւու մէջ դրուի՝ շատ շուտ կը սպորտականաց: Այս ամէն փորձերու մէջ՝ սպորտականացն կատարուելէն ետեւ՝ բեւեկին իւրջը հոսոր մամբ բարձրանի կ'ընէ, եւ մամբ սպորտականութեան տակաւ սպորտականացն յատկաւ թիւն կ'ունենայ:

(Հարանձնէն)

1 Այս 3 — 5% ծաղիկ խառնուրդն անհրաժեշտ է սպորտական բարձրանութեան մէջ մամբ յատուկ բեւեկանութեան առջեւ առնել: Եսկայ՝ իւր խառնուրդն իրենց լաթին աւելի պէտք է ըլլայ, ապա թէ ոչ՝ նենգեղ մամբ կը հաւելցուի:

2 Երբեք հաւելցնել յետմուտքը կը բաւէ 30 քգ. մամբ: Բայց այս քանակոյցն եւսապէս մամբ հետ խառնելէն յառաջ՝ պէտք է 1/2 լիտր ջրով փորձարկել:

3 Մամբ կողապարներուն մէջ թափելու ծաղարարութիւն պէտք է. փասն զի մամբի պնդութիւնը պնդի արտի որ գնող վաճառականի արջին համայ քրեւայ: Գաղապարներու մէջ թափելու մամբ ոչ շատ տաք եւ ոչ շատ պաղ պէտք է ըլլայ, ապա թէ ոչ բարձրաններու մակերեսին իւրջը պէտք է լցուի, ապա թէ ոչ խառնուրդը կ'ըլլայ, ու պէտք է փապաղազ փայլուն ըլլայ: Արեւ տակ այս ծաղարարութեան համար շատ փորձառուութիւն պէտք է: